

Valencians i catalans de fa cent anys

Les intenses relacions catalano-valencianes heretades de la Renaixença tingueren continuïtat a la darrereria del segle XIX. Una onada d'intel·lectuals anà a treballar a Barcelona, com molts treballadors del tèxtil emigraren a les àrees industrials barcelonines.

Les ànimes del mallorquí fra Ginebre Serra, del militar català Gaspar de Portolà o de l'escriptor independentista cubà José Martí, fill de valencià, són testimonis que l'anàlisi dels antecedents i de les conseqüències de la crisi espanyola de fa cent anys hi impliquen la cultura catalana, siga escrita en català o en castellà.

Havent fet tanta feina a les colònies espanyoles, no es pot saldar el record del 1898 amb l'estirabot lacrimogen o adust de l'Espanya

decadent. La independència d'aquells immensos territoris ultramarins va tenir notòries aportacions empresarials mallorquines, catalanes i valencianes: de molt diferent caràcter, tot i que, personalment, no m'estic de destacar-ne fruits com el rom Bacardí.

I, d'una altra banda, a la desfeta de Cuba i de les Filipines, hi hagué morts coneguts o anònims mallorquins, catalans i valencians: els joves nascuts a pobles perduts per les contrades més amagades

del país o als barris més desordenats de les ciutats brillants de la costa. Molts anys abans de la cançó "Yo te diré", que presideix el film sentimental *Los últimos de Filipinas*, d'aquella juvenil i inútil carnisseria, se'n poden destacar testimonis literaris ben efectius. D'una banda, la mirada lírica de Joan Maragall en "Oda a Espanya": "Jo he vist els barcos marxar replets / dels fills que duies a que morissin: / somrients marxaven cap a l'atzar / i tu cantaves vora del mar / com una folla".

ARXIU / RAFA GIL

Façana de l'Estació del Nord de València. L'arquitectura és, potser, l'únic àmbit artístic que, a València, adoptà el modernisme.

ARXIU

I d'una altra, les abrandades proclames populistes de Blasco Ibáñez, en el seu diari republicà *El Pueblo*, contra el sistema de reclutament, obligatori per als pobres i eludible per a les minories que podien pagar-s'ho:

"Ayer fue embarcado en nuestro puerto el regimiento peninsular. ¡Hermoso espectáculo!

Hace falta carne humana en los hospitales; las fiebres antillanas, el feroz vomito negro están hambrientos de víctimas, i allá va con rumbo a las Antillas nuestra juventud robusta, arrancada al trabajo de los campos, a la industria de las ciudades, para caer exánime en la manigua".

Aquella semblant perspectiva es diferencia per la solució posterior a la catarsi bèl·lica. Maragall conclou amb un "Adéu, Espanya!", en un poema que, com és sabut, començava demanant: "Escolta, Espanya, la veu d'un fill..." I ho fa després de constatar: "On són els barcos? on són els fills? / Pregunta-ho al Ponent i a l'ona brava: / tot ho perderes, no tens ningú".

En canvi, Blasco, prenia nota de la tragèdia des de dins l'estat. En un discurs al Congrés de Diputats, reproduït pel mateix diari *El Pueblo*, glossava el retorn dels soldats repatriats amb aquest elegiac patriotisme:

"Los trasatlánticos que a nuestras playas los han conducido no han sido para ellos buques de la patria, sino algo semejante a la barca de Caronte, que los conducía a un infierno de miserias, de desvíos y de penalidades.

Si hubiéseis cumplido la promesa de establecer el servicio obligatorio (...) Si aquí el patriotismo no fuese una palabra vana, una mera figura retórica (...) los señores que ostentan la suprema representación política del país hubieran ido a recibir con brazos amorosos a esos soldados que vienen de defender la patria".

Es a dir, si es mira la crisi de la Restauració —iniciada a Sagunt—, no des del paisatge erm de la Castella reinventada per algunes plomes perifèriques, sinó des de l'o-

rient de les Espanyes, prenen nou sentit alguns interrogants poc o mal respostos fins ara. En efecte: quines són les implicacions nacionals dels intel·lectuals valencians de fa cent anys? I inversament, quines complicitats ideològiques i estètiques podia trobar la Catalunya modernista, europeïsta o obrerista, en la València finisecular, llorentina o blasquista?

La visió de Catalunya que podia tenir un lector de *Las Provincias* o d'*El Pueblo* difícilment podia ometre l'ebullició social de les àrees industrials catalanes. Les mancances en infraestructures públiques valencianes difícilment podien fer oblidar el creixement de la Barcelona posterior al Pla Cerdà. La indigència literària valenciana —conseqüència de la genuflexió lingüística— no podia aturar l'atractiu impressionant de la nova arquitectura modernista: l'arquitectura és, possiblement, l'únic modernisme valencià indiscutible.

I en general, ni les vèrboles finolis o apàtrides com les del monoverí Azorín, establert a Madrid, o l'alacantí Gabriel Miró, funcionari a Barcelona, no podien soterrar les llargues i profundes relacions catalano-valencianes heretades de la Renaixença, entesa en el sentit més

ampli. En efecte: una segona onada d'intel·lectuals valencians començarà a anar a Barcelona, però no de visita lírica, sinó a treballar-hi: el funcionari Miró, el bibliotecari Ribelles, el músic Tàrrega, el periodista Duran, l'arxiver Martínez Ferrando. I, per a no adduir anècdotes innecessàries, cal recordar l'emigració valenciana d'aquells anys, especialment del sector tèxtil, a les àrees industrials barcelonines. En un moment en què, en efecte, no es concreta cap comunitat d'interessos empresarials catalans i valencians, ni tan sols en termes de defensa de l'especificitat social i cultural, o d'influència al si de la política espanyola.

Any contradictoris. Els ritmes culturals i socials d'aquells anys són complexos. Només cal considerar que, mentre alguns escriptors oficials espanyols s'encarcaran en dolors nacionalistes, l'any 1909 és alhora el de la Setmana Tràgica barcelonina i el de l'Exposición Regional valenciana. La comparació d'ambdós processos excedeix la consideració d'Unamuno sobre la nostra condició superficial i esteticista. I precedeix la mort de Joan Maragall —que l'any 1900 s'havia negat a acceptar l'homenatge que a Madrid li retien Azorín i els altres—, en el moment precís en què Blasco Ibáñez iniciava una boja aventura de repoblació visionària a l'Argentina.

En canvi, podem entendre que hi ha molts assumptes que, sense eixir de la literatura, cal repensar. Les havaneres uneixen en efusió folclòrica Torrevella i Palafrugell. El ruralisme permet de connectar Blasco Ibáñez amb Víctor Català. Més tard, un anarquisme suspecte d'elitisme reaccionari permetrà de llegir amb més plaer la vitalitat de Josep Pla que no les vagues i contingudes efusions d'Azorín. I Gabriel Miró se n'anirà a Madrid pràcticament al mateix temps que Eugeni d'Ors.

Lluís Messeguer

Joan Maragall va denunciar l'enviament de joves a defensar les colònies en la seva 'Oda a Espanya':
"Jo he vist els barcos marxar replets/ dels fills que duies a que morissin: / somrients marxaven cap a l'atzar..."